

Vernieuwing van de Nationale rekeningen

A.M. Bloem, F. Bos, C.N. Gorter en S.J. Keuning*

Ten einde vele soorten analyses mogelijk te maken tendert de ontwikkeling van de Nationale rekeningen in Nederland naar een flexibel systeem. Dit systeem omvat een kernstelsel van institutionele rekeningen en matrices met daarnaast modules voor specifieke doeleinden, zoals het bepalen van milieuschade, de registratie van onbetaalde arbeid en het maken van internationale vergelijkingen.

De concepten en methoden voor de samenstelling van het systeem van Nationale rekeningen ondergaan momenteel wijzigingen, zowel op wereldschaal als binnen Nederland. Dit artikel behandelt enkele kenmerken van het systeem en schetst enige toekomstige ontwikkelingen.

Nationaal inkomen en binnenlands produkt fungeren als belangrijkste graadmeters voor de economische bedrijvigheid in een land. Daarom spelen deze en andere begrippen uit de Nationale rekeningen (NR) een grote rol in de economische berichtgeving en beleidsvorming. Voorts is de rijke econometrische traditie in Nederland mede geënt op een goed ontwikkeld stelsel van Nationale rekeningen.

Bij het gebruik van NR-gegevens wordt evenwel niet altijd voldoende aandacht besteed aan de onderliggende concepten en ramingsmethoden. Een beoordeling van de relatieve economische positie van landen valt bij voorbeeld geheel anders uit indien een ander Nationale-rekeningenconcept wordt gehanteerd¹. Daarom begint dit artikel met een overzicht van de voornaamste kenmerken van het NR-systeem. De theorie van de Nationale rekeningen is in feite een specifiek deelgebied van de toegepaste economie, met als doelstelling: een kwantitatieve beschrijving van alle economische processen en het definiëren van de daarbij relevante indelingen. Er bestaan raakvlakken met zowel de bedrijfsaccountancy als de macro-economische theorie.

Een belangrijke vernieuwing betreft de thans vrijwel afgeronde herziening van het handboek van de Verenigde Naties dat bijna 25 jaar geleden geschreven werd². Vanuit het Nederlandse CBS zijn daarbij ideeën naar voren gebracht die ten dele zullen worden opgenomen in de herziene richtlijnen. In dit overzichtsartikel zal tevens ingegaan worden op deze ontwikkelingen.

Eén belangrijke verandering van het systeem betreft de weergave van de gehele Nationale rekeningen in een matrixvorm. Een matrixpresentatie heeft als voordeel dat alle belangrijke macro-aggregaten alsmede hun onderlinge relaties in één tabel getoond kunnen worden. Dit artikel bevat een voorbeeld van een dergelijke matrix.

De Nationale rekeningen als systeem

Het systeem van Nationale rekeningen geeft een volledige, kwantitatieve beschrijving van de economische processen in een land alsmede van de economische relaties met het buitenland. Er zijn landen waar de Nationale rekeningen uitsluitend betrekking hebben op een raming voor één of meer macro-variabelen zoals het bruto binnenlands produkt (bbp) en het netto nationaal inkomen (nni). Het Nederlandse stelsel bevat evenwel veel meer informatie, zowel qua soorten rekeningen als qua onderverdelingen van die rekeningen (naar typen transacties en transactiepartijen). Zo wordt in een input-output tabel een overzicht gegeven van de verwevenheid van de produktie van goederen en diensten, ingedeeld naar een groot aantal bedrijfsklassen. Op het niveau van sectoren wordt de inkomensverdeling en -herverdeling door belasting- en premieheffing, sociale uitkeringen en dergelijke belicht³. Daarnaast bevatten de NR een uitgebreide specificatie van de particuliere consumptie en andere bestedingen en een gedetailleerde beschrijving van de financiële transacties. Een belangrijk verschil met alle overige (sociaal- en financieel-) economische statistieken is niet alleen de in principe volledige dekking, maar vooral ook de onderlinge consistentie van al deze cijfers.

De Nationale rekeningen vormen een integraal systeem, waarin de economische processen en transacties op een consistente wijze en in hun onderlinge

* De auteurs zijn hoofd van de hoofdafdeling Nationale rekeningen, respectievelijk medewerkers en chef van de Studiedienst Nationale rekeningen bij het Centraal Bureau voor de Statistiek. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

1. Recentelijk is dit nog geïllustreerd door L.H. Klaassen, Het meten van welvaart, *ESB*, 21 november 1990, blz. 1098.

2. United Nations Statistical Office, *A system of national accounts*, United Nations, 1968.

3. Bij voorbeeld de S (sector)-serie van de jaarlijkse publicatie Nationale rekeningen bevat afzonderlijke tabellen voor: niet-financiële bedrijven, bankwezen, verzekeringswezen, Rijk en overige publiekrechtelijke lichamen, sociale verzekering, gezinshuishoudingen en het buitenland.

samenhang worden beschreven. Dit houdt bij voorbeeld in dat het totaal van de toegevoegde waarde (productie minus intermediair verbruik), van de primaire inkomens (lonen en salarissen, sociale lasten en overige inkomens) en van de finale bestedingen (consumptie, investeringen en uitvoer minus invoer) per definitie aan elkaar gelijk zijn. Als gevolg hiervan zou een verandering van wat tot de productie gerekend wordt in de NR (de zogenaamde produktiegrens) meteen ook consequenties hebben voor de afbakening van inkomens en bestedingen, en vice versa.

Daarnaast is van betekenis om te vermelden dat de NR een statistiek zijn en geen uitkomst van een modelsimulatie. De nadruk ligt op de registratie van transacties waarvan de waarde vrij nauwkeurig kan worden geraamd.

De systematiek en de nauwkeurigheid van de ramingen dragen in belangrijke mate bij aan de kwaliteit en de gebruiksmogelijkheden van de Nationale rekeningen. De kwaliteit wordt bevorderd omdat gegevens uit verschillende bronnen met elkaar geconfronteerd worden op basis van de definitievergelijkingen van het systeem. De integratie van deze basisstatistieken (met soms onderling van elkaar afwijkende uitkomsten) in de Nationale rekeningen levert de meest plausibele schattingen op. Dit geldt niet alleen voor macro-cijfers, maar ook voor informatie op meso-niveau (bedrijfstakken, de rekeningen voor het Rijk en dergelijke). De gebruiksmogelijkheden van de Nationale rekeningen zijn legio omdat de consistentie van het stelsel het mogelijk maakt om velerlei economische verschijnselen met elkaar in verband te brengen.

Het feitelijke gebruik van de Nationale rekeningen is zeer divers: allereerst worden binnenlands product en nationaal inkomen gehanteerd als samenvattende maatstaven voor het functioneren van de economie van een land, het succes van het gevoerde financieel-economische beleid en de financiële draagkracht van een samenleving. Dit laatste aspect speelt ook een rol bij het gebruik van het nationaal inkomen als richtlijn voor de omvang van ontwikkelingshulp en als grondslag voor de afdracht aan de Europese Gemeenschappen. Ook dient het nationaal inkomen als referentiepunt voor allerlei kengetallen ten aanzien van de overheid (financieringstekort en collectieve-lastennorm). Hetzelfde geldt voor monetaire variabelen zoals de liquiditeitsquote. Verder bieden de Nationale rekeningen basisgegevens en definitievergelijkingen voor modellenbouw en andere instrumenten van economische analyse. Meer specifiek bieden de input-outputtabellen aanknopingspunten voor bedrijfsklasse-analyses, zoals de berekening van het marktaandeel van binnenlandse producenten op allerhande (binnenlandse) afzetmarkten.

Vanwege de diversiteit van het gebruik is het eigenlijk niet mogelijk om een wijze van registratie te bedenken die in alle gevallen optimaal is⁴. Een bekend voorbeeld van een keuze die gemaakt moet worden is die tussen een beschrijving vanuit de invalshoek van de economische actoren (de institutionele benadering) en een beschrijving van zo homogeen mogelijke economische processen (de functionele benadering). In de Nederlandse Nationale rekeningen en ook in de belangrijkste basisstatistie-

ken is ten principale gekozen voor een institutionele benadering, onder meer omdat daardoor beter wordt aangesloten bij de percepties van economische subjecten en bij bedrijfsboekhoudingen⁵.

Te verwachten ontwikkelingen

Momenteel vindt er een revisie van de Nationale rekeningen plaats. Hierbij worden een aantal verbeteringen van het systeem doorgevoerd en tevens zullen cijfers uit verscheidene nieuwe basisstatistieken voor het eerst gebruikt worden bij de NR-ramingen. De verdere ontwikkeling van de Nederlandse Nationale rekeningen is mede afhankelijk van de herziening van de mondiale richtlijnen, die naar verwachting in 1993 zijn beslag krijgt⁶. Enkele belangrijke aanpassingen die worden overwogen zijn:

- meer gedetailleerde rekeningen voor de verdeling en herverdeling van inkomens (bij voorbeeld inclusief de zogenaamde tertiaire inkomensverdeling over de (sub)sectoren);
- een institutionele definitie van de sector gezinshuishoudingen en een onderverdeling daarvan naar sociaal-economische groepen;
- een uitbreiding van het kapitaalbeprijp (bij voorbeeld inclusief software)
- het tonen van de flexibiliteit van het systeem aan de hand van 'social accounting matrices' (SAM's) en satellietrekeningen.

Bij de revisie van deze wereldwijde richtlijnen wordt in een aantal opzichten aangesloten bij de visie op de Nationale rekeningen die is ontwikkeld bij het Nederlandse CBS⁷. Deze opvatting behelst evenwel een ingrijpendere verandering ten opzichte van de huidige praktijk. De hoofdlijnen zullen hieronder in het kort worden aangeduid⁸.

De huidige Nationale rekeningen kunnen worden gezien als een beschrijving van de economisch processen op basis van één consistent, internationaal bruikbaar begrippen- en indelingskader. Dit is echter niet per definitie het meest geschikte systeem voor een analyse van enkel de Nederlandse economie met zijn specifieke institutionele kenmerken (bij voorbeeld de verschillende soorten subsidies op het gebied van de volkshuisvesting). Om aan de veelzijdige informatiebehoeften tegemoet te komen,

4. Zie bij voorbeeld F. Bos, A systems view on concepts of income in the national accounts, *National Accounts Occasional Paper*, nr. NA-037, 1989, CBS, Hoofdafdeling Nationale rekeningen.

5. Zie bij voorbeeld Centraal Bureau voor de Statistiek, *De statistieken van het CBS: meerjarenprogramma 1990-1993*, CBS, 1990.

6. Zie voor een overzicht bij voorbeeld A. Harrison, Major changes proposed for the revised SNA: an overview, *The Review of Income and Wealth*, series 36, nr. 4, 1990, blz. 335-53.

7. Deze opvatting wordt soms aangeduid als de 'Dutch school'. Zie bij voorbeeld U.-P. Reich, Essence and appearance: reflections on input-output methodology in terms of a classical paradigm, *Economic Systems Research*, vol. 1, nr. 4, 1989, blz. 417-29.

8. De kern van deze visie is verwoord in C.A. van Bochove en H.K. van Tuinen, Flexibility in the next SNA: the case for an institutional core, *The Review of Income and Wealth*, series 32, nr. 2, 1986, blz. 127-54. Een uitwerking van deze ideeën is te vinden in verscheidene CBS National Accounts Occasional Papers, die op aanvraag beschikbaar zijn.

gaat onze voorkeur uit naar een flexibel systeem van Nationale rekeningen, bestaande uit een (institutioneel georiënteerde) kern en diverse soorten modules. In de kern ligt de nadruk op de registratie van transacties die ook in werkelijkheid in geld zijn uitgedrukt. Deze worden dan (uitsluitend) geboekt bij die actoren die er feitelijk bij betrokken zijn⁹. Het kernmodule-systeem biedt een aantal duidelijke voordelen boven het huidige systeem. De gebruikers krijgen de beschikking over een aantal parallelle begrippen en indelingen ten behoeve van verschillende typen analyses. Een voorbeeld is een nationaal inkomensbegrip exclusief de toegerekende huur op eigen woningbezit, dat wellicht relevanter is voor de bepaling van de liquiditeitsquote.

De in de kern gebruikte begrippen en indelingen zijn toegankelijker voor buitenstaanders, omdat ze beter aansluiten bij de nationale situatie. In concreto houdt dit in dat de begrippen en indelingen zullen aansluiten bij de denkbeelden van bedrijven en gezinnen (bij voorbeeld: een registratie van medische consumptie en pensioenpremies in overeenstemming met het gezichtspunt van gezinshuishoudingen, en een kapitaalbegrip dat in belangrijke mate aansluit op de accountancy-praktijk). Tevens behoeven de concepten uit de basisstatistiek dan minder aanpassing (standaardisering van bijvoorbeeld de afschrijvingen zal evenwel nodig blijven). In de modules kan men zich richten op de beschrijving van een bepaald deelreken, waarbij alternatieve begrippen en indelingen mogelijk zijn. De modulaire benadering maakt het mogelijk om diverse aspecten, zoals de relatie tussen de economie en de totale menselijke tijdsbesteding, in detail te belichten, terwijl de aansluiting op het kernsysteem behouden blijft¹⁰. Een voordeel is ook dat de beschrijving in een module niet noodzakelijkerwijs volledig in geldeenheden behoeft te luiden (bij voorbeeld onbetaalde arbeid kan in eerste instantie het beste in termen van bestede tijd geregistreerd worden). Een wezenlijk verschil met het huidige Nederlandse systeem is tevens dat de kern van het nieuwe stelsel veel meer meso-informatie zou gaan bevatten. Hierbij wordt gedacht aan een uitbreiding van het aantal onderscheiden (sub-)sectoren en toegevoegde-waardecategorieën (bij voorbeeld verschillende soorten arbeidsinkomen). De relatie tussen het productieproces en de financiering daarvan kan tot uiting komen door de verschillende onderdelen van de toegevoegde waarde te specificeren naar zowel bedrijfstakken als sectoren.

De belangrijkste aanvullende module die thans binnen het CBS in ontwikkeling is, betreft een systeem waarin de relaties tussen de Nationale rekeningen en milieu-effecten zo volledig mogelijk in kaart worden gebracht¹¹. Deze milieu-module toont bijvoorbeeld een specificatie van de uitgaven ten behoeve van het milieu en van de productie van bedrijfsklassen die milieuvervuiling voorkomen of opruimen. De koppeling van emissies, uitputting van grondstoffen en dergelijke aan economische processen zal daarbij in eerste instantie in fysieke eenheden geschieden.

Daarnaast wordt er gewerkt aan twee andere modules: een module voor de zogeheten parallelle economie (huishoudelijke arbeid, doe-het-zelf werk en vrijwilligerswerk), en een R&D-module, waarin op

een geïntegreerde wijze het belang van diverse R&D-activiteiten voor de Nederlandse economie wordt beschreven.

Een sociale-rekeningenmatrix

In het huidige stelsel van Nationale rekeningen wordt de sector Gezinshuishoudingen als één groot collectief beschouwd. Toch is een onderverdeling zinvol, aangezien dan de verdelingseffecten van sociaal-economische beleidsvoornemens kunnen worden gezien in een consistent NR-kader. Een bijkomend voordeel is dat de niet altijd even representatieve inkomensplaatjes voor Jan Modaal vervangen zouden kunnen worden door een relevanter onderscheid naar sociaal-economische groepen. De samenstelling van 'social accounting matrices' (SAM's) naast de officiële Nationale rekeningen heeft in verschillende landen gediend om in deze leemte te voorzien. Het CBS heeft ook reeds stappen in deze richting gezet door middel van een publicatie waarin de verdeling van de NR-inkomens en -uitgaven van gezinnen naar sociaal-economische categorie wordt getoond¹².

Een 'social accounting matrix' gaat evenwel verder omdat iedere rekening wordt onderverdeeld op een wijze die het meest relevant is voor het te beschrijven economisch proces¹³. Dit betekent bijvoorbeeld een specificatie van de toegevoegde waarde per bedrijfsklasse naar verschillende inkomenscategorieën, zoals arbeidsinkomens per geslacht of naar opleidingsniveau. Volumeringen van de toegevoegde waarde kunnen dan gerelateerd worden aan meer gedetailleerde gegevens over de werkgelegenheid. Op die wijze komt ook de analyse van werkloosheids- en andere arbeidsmarktvoorwaarden in een veelomvattend Nationale-rekeningenkader binnen bereik.

In tabel 1 wordt slechts de essentie van een SAM geïllustreerd, aan de hand van een geconsolideerde matrixpresentatie van de Nationale rekeningen. Deze presentatiewijze biedt tevens een goed inzicht

9. Het huidige stelsel bevat enkele toerekeningen van niet-monetaire transacties, en een aantal omleidingen naar niet direct betrokkenen bij een transactie. Een voorbeeld is de registratie van werkgeverspremies als (toegerekend) loon van werknemers die deze dan vervolgens weer afdragen aan de sociale fondsen. Zie bij voorbeeld C.N. Gorter, *Imputations and re-routings in the national accounts*, *National Accounts Occasional Paper*, nr. NA-026, 1988, CBS, Hoofdafdeling Nationale rekeningen.

10. Zie C.N. Gorter en P. van der Laan, 1989, An economic core system and the socio-economic accounts module for the Netherlands, *National Accounts Occasional Paper*, nr. NA-032, 1989, CBS, Hoofdafdeling Nationale rekeningen.

11. Een concept voor deze module wordt beschreven in A. de Boo, P. Bosch, C.N. Gorter en S.J. Keuning, *An environmental module and the complete system of national accounts*, paper gepresenteerd op de IARIW-conferentie in Baden, Oostenrijk, 27-29 mei 1991.

12. Zie bij voorbeeld Centraal Bureau voor de Statistiek, *Sociaal-economische rekeningen 1985*, CBS, Voorburg, en R.D. Huigen, H. van de Stadt en C. Zeelenberg, *Sociaal-economische rekeningen*, *ESB*, 4 mei 1988, blz. 436-438. Zie daarnaast: S.I. Cohen en J.M.C. Tuyl, Een social accounting matrix voor Nederland, *Maandschrift Economie*, 1990; S.J. Keuning en W.A. de Ruijter, *De social accounting matrix*, *ESB*, 11 december 1985, blz. 1257-1261.

13. Zie bij voorbeeld S.J. Keuning, A proposal for a SAM which fits into the next system of national accounts, *Economic Systems Research*, volume 3, nr. 3, 1991.

Tabel 1. Een geconsolideerde Nationale-rekeningenmatrix voor Nederland, inclusief een weergave van de voornaamste saldogrootbeden (1989, mrd. gld.)

Type rekening	1. Goederen en diensten		2. Productie	3. Inkomensvorming	4. Primaire ink.verd.	5. Secundaire ink.verd.	6. Consumptie	4-6	7. Kapitaal	8. Capaciteits-toeneming	9. Financiering	Totaal	
Indeling	Goederengr.	Bedrijfs-takken	Bedrijfs-takken	Toegevoegde waarde cat.	a. Nationaal; sectoren	idem	idem	b. Buitenland	a. Nationaal; sectoren	b. Buitenland	Bedrijfs-takken	Financiële activa	
1. Goederen en diensten	Goederengroepen	Handels-/transportmarges (0)	Intermediair verbruik (416)				Consumptieve bestedingen (354)	Uitvoer (275)	Toeneming voorraden & onderh.werk (-2)		Investerings vaste activa (104)	Aanwending, marktprijzen (1146)	
2. Productie	Bedrijfs-takken	Productie, basisprijzen (850)										Productie, basisprijzen (850)	
3. Inkomensvorming	Toegevoegde waarde categorieën		Bbp, basisprijzen (434)					Lonen enz. u/h buitenland (1)				Factorinkomens (435)	
4. Primaire inkomensverdeling	a. Nationaal; sectoren	Prg.indir.belastingen, netto (41)		Nnpi, basisprijzen (382)	Inkomen uit vermogen (118)			Vermogensink. u/h buitenland (41)				Primaire inkomens (582)	
5. Secundaire inkomensverdeling	idem				Nni, marktprijzen (422)	Inkomenoverdracht om niet (297)		Ink.overdracht u/h buitenland (10)				Secundaire inkomens (729)	
6. Consumptie	idem					Beschikbaar inkomen (418)						Beschikbare inkomens (418)	
4-6	b. Buitenland	Invoer, c.i.f. prijzen (255)		Lonen enz. a/h buitenland (1)	Vermogensink. a/h buitenlnd (42)		Ink.overdracht a/h buitenland (14)			Saldo lopende rek.m/h buitenl. (14)		Lopend verkeer n/h buitenland (327)	
7. Kapitaal	a. Nationaal; sectoren						Netto besparingen (64)		Kapitaaloverdracht om niet (56)	Kap. overdracht v/h buitenland (1)		Verandering van v. schulden (149)	Netto kapitaalinkomens (270)
	b. Buitenland								Kap.overdrachten a/h buitenland (3)			Verand.vorderingen o/h buitenl. (60)	Kapitaalverkeer n/h buitenland (63)
8. Capaciteits-toeneming	Bedrijfs-takken			Afschrijvingen (51)					Capaciteitstoen. (52)				Investerings (104)
9. Financiering	Financiële activa								Verandering van vorderingen (161)	Verand.v.schulden a/h buitenland (48)			Toeneming financiële activa (209)
Totaal		Aanbod, marktprijzen (1146)	Kosten, basisprijzen (850)	Bestemming van factorink. (435)	Bestemming primair ink. (582)	Bestemming secundair ink. (729)	Lopende uitgaven (418)	Lopend verkeer u/h buitenland (327)	Netto kapitaal-uitgaven (270)	Kapitaalverkeer u/h buitenland (63)	Bruto investeringen (104)	Toeneming financiële passiva (209)	

in de samenhang tussen de waarden van de macro-economische variabelen in een bepaalde periode. Daarnaast wordt op deze wijze getoond tussen welke (groepen van) transactoren een transactie plaats vindt. Ten slotte kunnen de voornaamste saldogrootheden (bbp, nni, beschikbaar inkomen, saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans, besparingen) rechtstreeks uit deze tabel worden afgelezen¹⁴. In de regels staan de ontvangsten naar herkomst geregistreerd en in de kolommen de uitgaven naar bestemming. Uiteraard zijn de totalen van de regels (ontvangsten) en kolommen (uitgaven) steeds aan elkaar gelijk. De matrix omvat de gehele economische kringloop. Hierbij wordt grosso modo het standaard rekeningenschema van het (toekomstige) Nationale-rekeningenhandboek van de Verenigde Naties gevolgd, tot en met de financiële rekeningen. De eerste regel en kolom van deze matrix geven de goederen- en dienstenrekeningen weer. De voorlopige macro-ramingen voor het jaar 1989 betreffende het aanbod en de aanwending van goederen en diensten (in marktprijzen gemeten, tenzij anders vermeld) staan hier geregistreerd. In een meer gedetailleerde versie van tabel 1 zouden op iedere regel de verschillende toepassingen per goederengroep geregistreerd worden: intermediair verbruik per bedrijfstak, consumptieve bestedingen van de overheid en groepen huishoudens, uitvoer naar het buitenland, toeneming van de voorraden en onderhanden werk, en investeringen in vaste activa (eventueel gespecificeerd naar de bedrijfstak waarin wordt geïnvesteerd)¹⁵.

De eerste kolom toont het aanbod (per goederengroep): ieder produkt wordt voortgebracht in één of andere binnenlandse bedrijfstak (cel 2,1) of ingevoerd (cel 4b-6b,1). De bedrijfseenheden ontvangen de produktiewaarde gemeten in basisprijzen, dat wil zeggen exclusief handels- en transportmarges en exclusief produktgebonden indirecte belastingen minus subsidies (btw, accijnzen enzovoort). Deze heffingen vormen onderdeel van het primaire inkomen (van de overheid), zie regel 4. Als we de bedragen in de eerste kolom optellen, dan is het resultaat gelijk aan het totale aanbod, in marktprijzen gemeten. Op deze wijze zijn de totalen van de eerste regel en kolom per definitie aan elkaar gelijk.

Op de tweede regel staat de produktie van de bedrijfstakken. In de tweede kolom worden de daarmee gemoeide kosten geregistreerd. Deze bestaan uit intermediair verbruik van goederen en diensten plus de toegevoegde waarde. Bij de hier gekozen waardering (basisprijzen) komt het totaal van de toegevoegde waarde per bedrijfstak overeen met het bruto binnenlands produkt (bbp). De eerste twee regels en kolommen vormen te zamen de geconsolideerde aanbod- en aanwendingstabellen (ook wel 'make' en 'use' tabellen genoemd).

Het bbp wordt overgeboekt naar de rekening voor de inkomensvorming (regel 3) en vermeerderd met de in het buitenland verdiende loonsom inclusief sociale lasten van ingezetene werknemers. Daarentegen worden de in ons land betaalde lonen en sociale lasten aan niet-ingezetenen erop in mindering gebracht. Na overboeking van de afschrijvingen naar de rekening voor de capaciteitstoename restteert een nieuw saldo, tussen bbp en nni in, dat aangeeft wat het netto inkomen is uit de door nationale

eenheden in (binnen- of buitenlandse) produktie ingezette middelen. Dit saldo wordt hier vooralsnog netto nationaal produktie inkomen (nnpi) genoemd, zie de derde kolom. Deze opbrengst wordt verworven door het totaal van de institutionele sectoren in de economie in regel 4.

In deze rekening (de primaire inkomensverdeling) voor de nationale sectoren (zie voetnoot 3) worden op de regel de produktgebonden indirecte belastingen minus subsidies en de uit het buitenland ontvangen inkomens uit belegde vermogens bij het nnpi opgeteld. De inkomens uit vermogen waarbij het buitenland geen transactiepartij is, wijzigen slechts de verdeling, maar niet de hoogte van het nationaal inkomen. Om te komen tot het netto nationaal inkomen (nni) moeten de inkomens uit vermogen die toekomen aan het buitenland nog afgetrokken worden. Dit is geschied in kolom 4. Het nationaal inkomen is gewaardeerd in marktprijzen.

Vervolgens vindt er een herverdeling van dit verdiende nationaal inkomen plaats door middel van inkomensoverdrachten om niet (belastingen, giften en dergelijke), die weer deels van en naar het buitenland stromen (zie regel en kolom 5). Het is duidelijk dat er in Nederland omvangrijke bedragen zijn gemoeid met herverdelingen tussen nationale sectoren (vergelijk het bedrag in cel 5,5 met bij voorbeeld dat in cel 5,4). Het saldo van regel en kolom 5 komt overeen met het nationaal beschikbaar inkomen, dat in kolom 6 aangewend wordt voor consumptieve bestedingen en besparingen.

De lopende rekening van de betalingsbalans wordt weergegeven in regel en kolom 4b-6b. Deze rekening wordt opgesteld vanuit buitenlands gezichtspunt; dus staat het lopend verkeer uit het buitenland in de kolom en het lopend verkeer naar het buitenland in de regel. Het saldo, hier vanuit Nederlands gezichtspunt gezien, is dan in feite een overboeking van de kapitaalrekening voor het buitenland naar de lopende rekening. In geval van een tekort op de (Nederlandse) lopende rekening zou hier een negatief bedrag zijn ingevuld.

Op de regel van de kapitaalrekening voor de nationale sectoren (regel 7a) staan de netto kapitaalinkomens: netto besparingen, ontvangen kapitaaloverdrachten om niet (successierechten, investerings-subsidies en dergelijke) en de (netto) toeneming van schulden. De verandering van schulden betreft het aangaan van nieuwe verplichtingen, zoals het afsluiten van leningen, aandelenemissies en dergelijke, minus de aflossing van bestaande verplichtingen. De kapitaaluitgaven worden getoond in kolom 7. Voor de nationale sectoren gaat het hierbij om een toeneming van de voorraden en onderhanden werk, kapitaaloverdrachten om niet naar andere sectoren en naar het buitenland, netto capaciteitstoene-

14. In de tabel zijn de voornaamste macro-aggregaten in een grijs vlakje geplaatst.

15. Het eerste blokje op deze regel (de handels- en transportmarges) blijft leeg in een macro-tabel. In een tabel met een onderverdeling naar goederengroep worden op de regels voor handel en transport de marges op iedere goederengroep (dat wil zeggen in iedere kolom) geregistreerd. In de kolom voor de handel of transport staat het totaal van de marge met een minteken. De regels van dit blokje tellen derhalve altijd op tot nul. Zie ook S.J. Keuning, op.cit., 1991.

ming (door middel van investeringen in vaste activa), en de verwerving van financiële titels (onder meer door obligaties aan te schaffen, door geld uit te lenen of door nieuwe aandelen te kopen bij een emissie). De verkoop van bestaande financiële activa (exclusief een eventuele netto boekwinst) wordt hier met een minteken opgenomen. De kapitaalrekening voor het buitenland (7b) wordt weer vanuit buitenlands gezichtspunt opgesteld.

Ten einde een beter zicht te krijgen op de dynamiek van de economie is een gedetailleerd overzicht van de investeringen (in vaste activa) van belang. Dit kan in een matrixpresentatie van de NR geïncorporeerd worden door een afzonderlijke rekening op te nemen die de bruto capaciteitstoename per bedrijfstak weergeeft (zie regel en kolom 8). Op de regels wordt getoond welke sectoren in welke bedrijfstakken investeren. De kolommen laten zien welke kapitaalgoederen en -diensten daartoe in deze bedrijfstakken ingezet worden.

De laatste regel en kolom van deze matrix geven aan welke financiële activa en passiva in de verslagperiode gecreëerd of verhandeld zijn.

In een uitgebreidere tabel zou nog een registratie van de overige veranderingen in bezit, van de totale veranderingen in bezit en van de begin- en eindbalans volgen¹⁶. De zogenaamde overige veranderingen in bezit betreffen: boekwinsten en -verliezen als gevolg van (relatieve) prijsveranderingen; en overige, niet elders geregistreerde bezitstoenemingen en -afnemingen, zoals het ontstaan van niet-gereproduceerde activa (bij voorbeeld goodwill) en onverzekerbare verliezen.

Conclusie

Alle transacties en overige economische gebeurtenissen die geregistreerd staan in de Nationale rekeningen maken deel uit van een consistent systeem. Het is evenwel niet altijd evident óf een gebeurtenis in het systeem thuishoort en, zo ja, waar deze dan ondergebracht moet worden. Bij deze keuzes spelen een belangrijke rol: de onderlinge samenhang van het systeem, de percepties van een zo algemeen mogelijke groep van gebruikers, en de wens om economische statistieken voor deelgebieden (bij voorbeeld de betalingsbalans en de overheidsfinanciën) te incorporeren. Tevens is het van belang om te memoreren dat de NR een statistiek vormen en geen modeluitkomst.

Ten einde vele soorten analyses mogelijk te maken tendert de ontwikkeling van de NR in Nederland in de richting van een flexibel systeem. Een dergelijk systeem omvat een kern waarin een grote nadruk ligt op registratie van die gebeurtenissen die ook in werkelijkheid in geld uitgedrukt zijn, en modules voor specifieke doeleinden, zoals een milieumodule, een module ten behoeve van internationale vergelijkingen, en een module inclusief de tijdsbesteding aan onbetaalde arbeid.

A.M. Bloem

F. Bos

C.N. Gorter

S.J. Keuning

16. Zie S.J. Keuning, op.cit., 1991.